

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ШОТЛАНДІЇ

Сектор екстремального туризму швидко розвивається та набуває популярності, а на міжнародному туристичному ринку дедалі частіше з'являються нові туристичні продукти. На нашу думку, Шотландія має значний потенціал для розвитку даного виду туризму та може пропонувати продукт світового рівня. Сфера туризму безперервно розвивається і поліпшується, туристичні агенції починають пропонувати все більше різноманітних послуг своїм клієнтам, особливо молоді, якій вже не вистачає традиційного туризму, оскільки вони прагнуть активного відпочинку і гострих відчуттів, нових вражень. В таких випадках популярністю користується саме екстремальний туризм, де туристам доводиться долати природні перешкоди, проходити складні маршрути: сплавитися гірською річкою, підніматися по крутим гірським схилам, займатися плаванням, дайвінгом, пригати з парашутом тощо.. Відповідно зростає визнання цінності активного відпочинку для шотландської економіки та ролі, яку він відіграє в підтримці сталого економічного зростання шляхом створення робочих місць, збереження витрат на туризм та підвищення репутації Шотландії через популяризацію її природного середовища та ландшафту.

Шотландію двічі визнавали найкращим місцем у світі для катання на гірських велосипедах, а у Форт-Вільямі проходить Кубок світу з катання на гірських велосипедах.

Об'єкти та маршрути Шотландії щороку користуються постійним попитом багатьох туристичних компаній і споживачів. Від сімей, які орієнтовані на неквапливі поїздки, до екстремалів та любителів адреналіну, які виконують трюки, туристів приваблює досліджувати стежки країни, треки та спеціально побудовані трейл-центри. Шотландія – це напрямок, який працює протягом чотирьох сезонів і забезпечує можливість відпочинку цілий рік, тому відвідувачі приїжджають не лише заради катання на гірських велосипедах і відпочинку. Досвід переплітається з теплим

прийомом шотландців, багатою культурою та спадщиною, яку варто дослідити, і гастрономічними особливостями, які доповнює національний колорит. Важливою нішею розвитку туристичної сфери є і екстремальний туризм.

Сектор екстремального туризму Шотландії включає: пішохідний туризм (походи різної складності) та скелелазіння, каньйонінг, їзду на велосипеді та квадроциклі, сплави по річках (рафтинг та каякінг), морські круїзи, спостереження за дикою природою, а також зимові види екстремального туризму (альпінізм, катання на лижах тощо). Отже, екстремальний туризм в Шотландії передбачає наступні форми:

м'які пригоди – безпечні подорожі без надмірних фізичних вимог, наприклад кемпінг, прогулянки по місцевості, що поступово змінюється, їзда на велосипеді за короткими маршрутами;

важкі пригоди – більш фізичні та ризиковані подорожі, наприклад катання на гірських велосипедах, рафтинг і банджі-джампінг, тощо.

Потенційними ринками збуту шотландського туристичного продукту екстремального туризму можуть бути як внутрішні туристи та іноземці (рис. 1).

Внутрішні туристи (жителі Шотландії, Англії, Північної Ірландії та Уельсу)

- з потенційно зростаючим доходом від екстремальних турів з £3,1 млрд до £3,5 млрд;

Туристи з сусідніх держав (європейські туристи),

- з доходом від £730 млн до майже £1 млрд

Туристи з далекого зарубіжжя (США, Канади та Австралії)

- з доходом від 400 мільйонів фунтів стерлінгів до понад 500 мільйонів фунтів стерлінгів

Рис. 1. Потенційні ринки збуту шотландського туристичного продукту екстремального туризму

Переважна більшість підприємств, що надають послуги в сфері екстремального туризму в Шотландії це організатори екстремальних турів та походів (84%), одна чверть (24%) є центрами активності і атракціонів, а невелику частку становлять туроператори (5%).

Більше третини (35%) представників туристичного бізнесу, що реалізують послуги з екстремального туризму розташовані в районі Хайленду у Шотландії.

Потенціал розвитку екстремального туризму також мають діючі географічні кластери активного туризму, що відрізняється певною специфікою пропонуючи широкий спектр послуг з організації як водних так і наземних видів екстремального туризму, наприклад як Авімор і Форт-Вільям. Кластер Peebles, спеціалізується на просуванні та організації маршрутів для гірських велосипедів. Інший географічний кластер включає Обан, Шетланд, Гейрлох, Портрі, Баллатер і Блергоурі – пішохідний, велосипедний, водні види туризму.

Зараз у Шотландії пропонується широкий спектр можливостей для активного відпочинку, хоча інші країни, особливо Нова Зеландія, більш успішно приєдналися до більш нішевих, комерційних, «адреналінових» пригод. Ці дії, однак, звужують ринковий потенціал пропозиції. На нашу думку, одним з орієнтирів для формування унікальності туристичного продукту екстремального туризму Шотландії, яка є частиною Великої Британії, це збереження відчуття ідентичності як місця традиційного досконалого відпочинку на природі, подібно до Норвегії. Також, Шотландія вважається однією з найпрогресивніших з точки зору сформованої системи безпеки клієнтів і широкого спектру програм розвитку навичок екстремального туризму, а в деяких сферах вона є світовим лідером. А з точки зору доступності, Шотландія більш компактна та, здається, пропонує легший і швидший доступ до діяльності, ніж такі країни, як Чилі та Норвегія. Однак повільний і неінтегрований громадський транспорт робить доступність неконкурентоспроможною.

Для підвищення ефективності реалізації та популяризації Шотландії на ринку екстремального туризму варто дотримуватись ряду рекомендацій, а саме:

використання природних туристичних ресурсів Шотландії для реалізації та популяризації таких видів екстремального туризму як рафтинг, каякін, банджі-джампінг, каньйонінг, альпінізм, катання на лижах та сноуборді, велосипедний та піший туризм та інші;

покращити взаємозв'язок між різними пропозиціями екстремального туризму
продовжувати просування й сприяти поєднанню додаткових видів туристичної діяльності для подальшого подовження сезонів;

активізувати діяльність британських та шотландських туроператорів, які орієнтуються на міжнародних відвідувачі;

удосконалення туристичної та транспортної інфраструктури, інформаційного забезпечення пропозицій екстремального туризму в Шотландії;

підвищення сервісу та якості обслуговування;

формування ефективного туристичного бренду Шотландії, акцентуючи увагу на унікальності країни порівняно з іншими постачальниками послуг екстремального туризму;

залучення більш глибокої підтримки державного сектору, який повинен відігравати провідну роль у об'єднанні та інтеграції пов'язаних підприємств сфери туризму.

Отже, у підсумку можна зазначити, що Шотландія має значні перспективи для розвитку екстремального туризму. Країна поєднує в собі природні ландшафти, які є ідеальним місцем для любителів активного та екстремального дозвілля. Більшу частину Шотландії займають гори, також до її складу входить понад 790 островів із відзначеними нагородами найкрасивішими пляжами світу від Гебридських островів на західному узбережжі до Оркнейських і Шотландських островів на північному сході. Понад 10 000 км берегової лінії, яка ідеальним місцем для пішохідних маршрутів, моряків і каякерів.

Література:

1. Brymer E., Schweitzer R. (2012). Extreme sports are good for your health : A phenomenological understanding of fear and anxiety in extreme sport. *Journal of Health Psychology*, 18(4), pp. 477-487.

2. Машкова О.В. Багадъорова В.С., Види екстремального туризму. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Географічні науки. Херсон. 2014. № 1. С. 89-94.*